

ISSN 1392–6195 (print)
ISSN 2029–2058 (online)
JURISPRUDENCIJA
JURISPRUDENCE
2009, 2(116), p. 9–21

APIE DVILYPĘ VALSTYBĖS TARYBOS PREZIDIUMO PADĖTĮ 1918 METŲ LIETUVOS LAIKINOJOJE KONSTITUCIJOJE

Mindaugas Maksimaitis

Mykolo Romerio universiteto Teisės fakulteto

Teisės istorijos katedra

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius, Lietuva

Telefonas (+370 5) 2714 539

Elektroninis paštas tistk@mruni.eu

Pateikta 2009 m. kovo 24 d., parengta spausdinti 2009 m. birželio 10 d.

***Anotacija.** Dokumentine medžiaga atskleidžiama, jog Lietuvos valstybės taryba, 1918 m. rudenį rengdama pirmąją Laikinąją Konstituciją, mėgino balansuoti tarp stiprėjančių respublikinių nuotaikų ir dar nesenų savo monarchinių nutarimų. Tai atspindėjo sumanymas nesteigti specialios, nukreiptos į menamą monarcho vietą, aukščiausiosios vyriausybės institucijos, o jos galias pavesti Tarybos Prezidiumui, jo netapatinant su jau esama to paties pavadinimo Tarybai vadovaujančia institucija. Besikeičiančios politinės aplinkybės netrukus išryškino aptariamą konstitucinę konstrukciją trūkumus ir paskatino per trumpą laiką jos atsiskyti.*

***Reikšminiai žodžiai:** Konstitucija, Lietuvos valstybės taryba, Valstybės tarybos Prezidiumas, valstybės vadovas.*

Įvadas

Mūsų teisinėje ir politologinėje literatūroje įprasta ir natūralu, kad beveik kaskart, kai užsimenama apie valstybės valdžios organizaciją, fiksuotą pirmajame atkurto Lie-

tuvos laikinajame konstituciniame akte – 1918 m. Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniuose Dėsnuose, viena konstitucinių institucijų (po Valstybės tarybos), kuriai skiriama daugiausia dėmesio – Valstybės tarybos Prezidiumas, Konstitucijos kūrėjų valia paskelbtas aukščiausiaja vyriausybine institucija.

Deja, į išsamesnius šios konstitucinės institucijos tyrinėjimus nesileidžiama, paprastai tenkinamasi ganėtinai schemišku Laikinosios Konstitucijos bei joje įtvirtintų institucijų aptarimu¹. Todėl šiame straipsnyje mėginama aiškintis priežastis, dėl kurių atsikuriančios Lietuvos valstybės taryba, rengdama pirmąją Laikinąją Konstituciją ir dar neturėdama panašios veiklos patirties, nepasirinko paprastesnio kelio ir nepasinaudojo kitose šalyse sukaupta konstitucine patirtimi, o savotiškai eksperimentavo, konstituciškai įtvirtindama originalią dvilypę – neįprasto kolegialaus valstybės vadovo ir parlamentinės įstaigos vadovaujančios struktūros – Valstybės tarybos Prezidiumo padėtį. Taip pat mėginama panagrinėti, kodėl šis eksperimentas buvo trumpalaikis.

Straipsnio tikslai lemia istorinio ir dogmatinio tyrimo metodų jame dominavimą.

1. Duoklė monarchinei valstybės valdymo formai

Būtų buvę natūralu, kad 1918 m. spalio–lapkričio mėnesiais darydama pirmuosius realius žingsnius atkuriant Lietuvos valstybę ir rengdama jos pirmosios Laikinosios Konstitucijos pagrindus Valstybės taryba ir gausus jos teisininkų būrys būtų pasinaudoję užsienio šalyse jau spėta sukaupti konstitucinės kūrybos patirtimi. Sprendžiant iš svarstyme minimų galimų konstitucinių institucijų pavadinimų (direktorija, regentūra) iš tiesų tos patirties jie nebuvo linkę ignoruoti. Bet vis dėlto pasirinktas kitas, originalus variantas – faktas, primenantis revoliucinėje Prancūzijoje 1793 m. vos į valdžią patekusių jakobinų konstitucinį eksperimentą.

Vienu rimčiausių kliuvinių, Valstybės tarybai pradėjus 1918 m. spalio 29 d. atkuriamos valstybės valdžios organizavimo pagrindų svarstymą, savaime virtusį pirmojo nepriklausomos Lietuvos konstitucinio akto skubotu rengimu ir svarstymu, tapo jau esamo dar neseno oficialaus tos pačios Tarybos apsisprendimo monarchijos klausimu faktas. Konkrečiau kalbant, Tarybą dar veikė jos pačios 1918 m. liepos 11 d. priimtas nutarimas dėl konstitucinės monarchijos Lietuvoje ir dėl būsimojo karaliaus personos.

Reikia prisiminti, kad Tarybos 1918 m. liepos 11 d. dokumentą, skelbiantį, jog, atsižvelgiant į esamą Lietuvos padėtį, jai tinkanti valdymo forma – konstitucinė monarchija, o jos karaliumi renkamas ir kviečiamas „netrukus“ užimti sostą Würtembergo grafas Vilhelmas von Urachas, buvo pasirašę keturiolika Tarybos narių iš dvidešimties, o liepos 13 d. – dar penki iš šešių, tądien papildomai kooptuotų į jos sudėtį².

Po šio įvykio praėjus vos kiek daugiau nei trims mėnesiams svarstant Lietuvos valdžios sudarymo klausimą ir rengiant Laikinąją Konstituciją ilgiau ar trumpiau dalyvavo 22 Tarybos nariai (nedalyvavo keturi – trys visai ar laikinai pasitraukę iš Tarybos

1 Žr., pvz., Maksimaitis, M. Lietuvos valstybės taryba kaip konstitucinis institutas (1918 m. lapkritis – 1920 m. gegužė). *Jurisprudencija*. 2001, 21(13): 24–26.

2 Valstybiniai aktai ir dokumentai. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*, f. 1557, ap. 1, b. 40, lap. 5.

sudėties, ir vienas tuo metu darbavęsis užsienyje). Iš dalyvavusiųjų 19 formaliai pritarė monarchijai. Todėl visai suprantama, kad labiausiai Tarybos narių nuomonės skyrėsi dėl to, kam, kokiai institucijai steigiamoje valstybėje esant susiklosčiusiai padėčiai turėtų priklausyti aukščiausioji vyriausybinių valdžia, kas turėtų užimti monarchui numatytą vietą.

Konservatyviųjų Tarybos narių manymu, dar niekieno nepanaikinti Valstybės tarybos nutarimai monarchijos reikalu, neleidžiantys karaliui turinčioje priklausyti vietoje steigti naują instituciją. Kadangi aukščiausioji vykdomoji valdžia Tarybos nutarimu jau buvo skirta karaliui, Tarybos pirmininko A. Smetonos nuomone, „faktas karaliaus išrinkimo prieštarauja tokio (naujo – M. M.) organo sudarymui“, juolab³ esą su Wilhelmo von Uracho karaliumi, išrinkimu reikia skaitytis – tai buvo rimtas apgalvotas žingsnis⁴, negana to – „tą nutarimą darant, mes turėjome galvoje *ne tik* konjunktūros motyvus⁵ (išskirta M. M.).

Apie tai, kad Taryboje, ypač kai kurių jos narių sąmonėje, dar visai neseniai įvykęs karaliaus išrinkimas buvo prisimenamas anaipol ne kaip anomis sąlygomis tinkamiausios valstybės valdymo formos paieškos rezultatas ir ne kaip egzotiškas trumpalaikis Tarybos veiklos epizodas, o ir toliau liko vertinamas kaip principinis ir nepraradęs galios Lietuvos valstybei, tvirtas teisinis išipareigojimas Urachui. Tai bylojo nevienkartiniai Tarybos atstovų (A. Smetonos, J. Purickio) oficialūs paskutinių dienų pareiškimai aukščiausiajai Vokietijos vadovybei apie tai, kad „išrinkus karalių, valstybės vadovo klausimas Valstybės tarybai tapo išspręstas“⁶ (spalio 26 d.), kad jau atėjęs laikas abiem valstybėms – Lietuvai ir Vokietijai – tarpusavyje greitai susitarti karaliaus klausimu, nes jo rinkimai Taryboje buvę „absoliučiai nepriekaištingi“ ir negalintys kelti jokių politinių abejonių⁷ (spalio 9 d.).

Aštroku monarchijos dvelksmu atsidavė ir oficialioje Tarybos darbotvarkėje tarp svarstytinų įvardytas regentūros klausimas, taip pat, numačius joje „valdžios sudarymo“ klausimą, nebuvo net užuominos apie konstituciją: Lietuvos konstitucinį aktą pagal susitarimą su išrinktuoju pretendentu į sostą Taryba turėjo priimti ne pati viena, o kartu su monarchu. Taip pat ir pats A. Smetona, pirmajame sesijos posėdyje informuodamas Tarybą apie laikotarpiu tarp sesijų nuveiktus darbus, nurodė paskutinės savo kelionės į užsienį metu asmeniškai matęsis ir pusantrios valandos kalbėjęsis su Urachu, kuriam esą rūpi Lietuvos reikalai ir kuris neabejoja savo išrinkimo realumu⁸.

Tiesa, dėl santykių su vokiečiais šiuo klausimu konkrečių poslinkių nebuvo, nors Vokietijos valdžia naujomis aplinkybėmis buvo pažymėjusi, kad Taryba dėl Uracho jau „turinti laisvas rankas“. Bet Taryboje diskusijos įkarštyje apie tuo metu galbūt jau beatsirandančias galimybes pakviesti Urachą tapti Lietuvos karaliumi tąkart atvirai, net

3 *Valstybės tarybos protokolai 1917–1918*. Sudarė Eidintas, A.; Lopata, R. Vilnius: Mokslas, 1991, p. 342.

4 *Ibid.*, p. 344.

5 *Ibid.*, p. 345.

6 *Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais 1915–1918*. Dokumentų rinkinys. Sudarė Gimžauskas, E. Vilnius: LII, 2006, p. 498.

7 *Ibid.*, p. 463.

8 *Valstybės tarybos protokolai 1917–1918*, p. 336, 341.

aiškiai tvyrant slogiai monarchinei atmosferai, taip pat niekas neužsiminė. Ne atsisakyti vykdyti šį nutarimą, o tik kiek sudvejoti dėl jo, A. Smetonos manymu, skatinę keletas priežasčių. Tai, visų pirma, Santarvės šalių nuomonės nežinojimas, antra, daugelio aplinkybių, dėl kurių Urachas anuomet buvo rinktas, pasikeitimas, trečia, iškilęs būtinumas skubėti sudaryti krašto valdžią⁹. Apie tai, kad monarchija pačioje Vokietijoje tuo metu gyvavo paskutiniąsias valandas, suprantama, dar niekas Taryboje negalėjo žinoti.

Žinoma, nemaža dalis Tarybos narių jau buvo beprarandą monarchijos Lietuvoje iliuzijas. Diskusijoje jie tvirtino esantys įsitikinę, kad net įvykęs karaliaus išrinkimo faktas negalės būti kliūtimi steigti kitą aukščiausią vykdomąją valdžią. Jų manymu, „karaliaus išrinkimas to organo sudarymui nekliudo“¹⁰. Jau spalio 30 d. posėdyje buvo pareikštas dar radikalesnis pasiūlymas, jog „mes turime sustabdyti to (dėl Uracho išrinkimo – M. M.) nutarimo vykinimą“¹¹.

Taryboje nebūta vienos nuomonės ir dėl to, kam ta aukščiausia vykdomoji valdžia dabar turėtų priklausyti. Dalis Tarybos narių pritarė apskritai dar vienos naujos institucijos steigimui, nes prognozuota kitu atveju, tokios neturint, susimaišysiančios įstatymų leidžiamoji ir vykdomoji valdžios. Jų manymu, naujai steigtina institucija, dažniausia įvardijama „vadyba“, skirtingai nei esamas Tarybos Prezidiumas, turinti būti aukščiau partijų, o kilus jos konfliktui su Valstybės taryba, pastaroji su savimi nesusijusią instituciją galėtų nesunkiai pakeisti. Kita Tarybos narių dalis reikalavo naujos institucijos nesteigti, nes tam pakankamai nesama tinkamų žmonių, ją sudaryti reiks daug laiko. Pranašauta, kad naujoji institucija neturėsianti autoriteto. Kita vertus, jei ateityje ji pasirodysianti reikalinga, būsią galima ją sudaryti ir vėliau, o kol kas primygtinai siūlyta tokios institucijos funkcijas palikti esamam Valstybės Tarybos Prezidiumui, tik atėmus iš jo pirmininkavimą Tarybai, ir tai pavedus specialiai išrinktam pirmininkui.

Diskusijų įkarštyje kompromisinį pasiūlymą pateikė Tarybos narys P. Klimas. Jo manymu, pradėdant kuriamąją valstybės darbą esanti reikalinga didelės iniciatyvos ir savarankiška institucija, kuria, ką visi suprantantys, esamas Tarybos Prezidiumas būti negalintis. Tačiau esą dabartinės sąlygos reikalaujančios, kad ta institucija būtų įsteigta „nematomu būdu“, taigi, kad formaliai jos steigti net nereikėtų, kad tam būtų pritaikyta jau esama. P. Klimo siūlymu, šia institucija galėtų būti dabartinis Tarybos Prezidiumas ir kai kurių siūloma nauja „vadybos“, tik taip nepavadinta, institucija, nes „ne Prezidiumas pildo vadybos funkcijas, o naujas organas, išskiriamas iš Tarybos“. P. Klimo nuomone, toks Prezidiumas teikiantis „gerą išėjimą išlaikymui *bon* tono santykiuose su princiais“, nes esą toks variantas negalės užgauti Uracho.¹² Taigi tiesiogiai Konstitucijoje nenumatant steigti dar nesamos institucijos, tereikėjo ją sudaryti iš jau esamos – Tarybos Prezidiumo ir suteikti jai atitinkamą statusą.

Lapkričio 1 d., trumpam nutraukus Konstitucijos projekto svarstymą, Tarybos posėdyje išklaustas ką tik iš užsienio grįžęs J. Purickis, ten zondavęs Santarvės poziciją Lietuvos klausimu. Apibūdinęs situaciją Vokietijoje, atsižvelgiant į sparčiai ten bręstan-

9 *Valstybės tarybos protokolai 1917–1918*, p. 338.

10 *Ibid.*, p. 343.

11 *Ibid.*, p. 345.

12 *Ibid.*, p. 344, 475–476.

čią revoliuciją, ir Lietuvos reikalų padėtį užsienyje, J. Purickis informavo apie pretendento į Lietuvos sostą Uracho išsakytą pageidavimą, kad pritarimą jį išrinkti karaliumi pareikštų platesni visuomenės sluoksniai, taip pat ir apie jo sutikimą, jei to reikalautų pakitę Lietuvos interesai, sosto visai atsakyti¹³.

Paaikšėjusios naujos aplinkybės pagaliau tapo Tarybai akstinu lapkričio 2 d., pačiai prieš save pasiteisinus, kad 1918 m. vasarą nebuvo galimybės numatyti, jog Vokietija karą pralaimėsianti¹⁴, vieningai priimti rezoliuciją, skelbiančią, jog 1918 m. liepos 11 d. Valstybės tarybos nutarimas kviesti Urachą Lietuvos karaliumi nevykdomas. Kategoriskai neatsiribodama nuo monarchijos, bet dabar pabrėždama pati nesanti kompetentinga spręsti atkuriamos valstybės valdymo formos klausimą, Taryba toje pat rezoliucijoje toliau pažymėjo, jog „galutinai klausimas paliekamas Steigiamajam susirinkimui rišti“¹⁵.

Tarybos nutarimo dėl karaliaus kvietimo sustabdymas buvo reikšmingas ne tik būsimai nepriklausomai Lietuvos valstybei, bet labai palengvino ir tolesnį Tarybos darbą. Apibūdinęs nuotaikas, tvyrojusias Taryboje svarstant valstybės valdžios organizavimo problemą, kaip bjaurias, P. Klimas pažymėjo, jog, priėmus rezoliuciją kol kas nekviesti Urachą tapti Lietuvos karaliumi, iškart joje „ūpas pasitaisė“, įtampa atlėgo, ir darbas toliau jau vykęs sklandžiai¹⁶. Tačiau rimtesnių pasekmių pačios bebaigiamos priimti Konstitucijos turiniui šis Tarybos nutarimas jau nebeturėjo. Laikinosios Konstitucijos, kuria būsimosios valstybės valdymo forma pabrėžtinai siekta išlaikyti neutralumą, priėmimo procedūra vėlyvą tos pačios lapkričio 2 d. vakarą buvo baigta.

Taigi Tarybos 1918 m. liepos 11 d. priimtas nutarimas dėl konstitucinės monarchijos Lietuvoje ir karaliaus išrinkimo paliko realų pėdsaką mūsų valstybės konstitucionalizmo raidoje, atsispindėjusį pirmajame jos laikinajame konstituciniame akte.

2. Kuo pasireiškė dvilypė valstybės tarybos prezidiumo padėtis

Į laikinąją Lietuvos konstitucinį aktą, pavadintą Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos pamatiniais dėsniais¹⁷, po karštų diskusijų dėl aukščiausios vykdomosios valdžios institucijos, buvo įrašyta, kad laikinai, „ligi neįkūrus atskiro aukščiausio vyriausybės organo“, tokio organo galios pavedamos Valstybės Tarybos Prezidiumui. Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju omenyje turėtas ne esamas, įprastas ar tradicinis, Tarybos suformuotas dar savo veiklos pradžioje, gavęs iš jos įgaliojimus ir vadovavęs jos veiklai, taigi turėjęs nusistovėjusį savo veiklos barą ir sudarymo tvarką, netrukus teisiškai įtvirtintus Valstybės tarybos statute, Prezidiumas.

Įdėmiau paanalizavus Konstitucijos tekstą nesunku pastebėti, kad tarp vyriausių laikinųjų valstybės organų paminėdamas Tarybos Prezidiumą, Konstitucijos pirmasis

13 *Valstybės tarybos protokolai 1917–1918*, p. 362, 365.

14 *Ibid.*, p. 366.

15 *Ibid.*, p. 369, 370.

16 Klimas, P. *Dienoraštis. 1915.XII.1–1919. I.19*. Chicago, 1988, p. 301.

17 Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniai Dėsniai. *Laikinosios Vyriausybės žinių papildymas*. 1918, Nr. 1-1a.

paragrafas, skirtingai nei jame taip pat įvardijamų Valstybės tarybos ir Ministrų kabineto, nurodo į jos III skyriaus, pavadinto „Valstybės Tarybos Prezidiumo laikinoji kompetencija“, devintąjį paragrafą, skelbiantį, kad Prezidiumui suteikiama aukščiausiojo vyriausybės organo kompetencija, ir kad jis „tam reikalui“ susideda iš trijų narių – prezidento ir dviejų viceprezidentų (Tarybos Prezidiumą sudarė dar ir sekretoriai). Maža to, visuose kituose šio, trečiojo, skyriaus paragrafuose (10–14), skirtuose, kaip matyti iš skyriaus pavadinimo, ne įprastinei, jau nusistovėjusiai, o *laikinajai* Prezidiumo kompetencijai, jis įvardijamas ne tiesiog Valstybės tarybos Prezidiumu, o kiekvieną kartą yra pridodamas įvardis „tas“¹⁸, turintis reikšti, jog čia kalbama ne apskritai apie Prezidiumą, o būtent apie šį (arba „tą“), skirtą tik „tam reikalui“.

O Laikinosios Konstitucijos šešioliktas paragrafas, nustatydamas Valstybės tarybos Prezidiumo teisę tvirtinti Ministrų kabineto sudėtį, ne tik dar kartą nukreipia į tą patį trečiojo skyriaus devintąjį paragrafą, bet dar ir specialiai pažymi, kad tai atlieka būtent Prezidiumas, „laikiniai vykdąs aukščiausios vyriausybės funkcijas“, skirtingai nei aštuntasis paragrafas, kuriuo skirti arba šaukti Valstybės tarybos sesijas pavedama tiesiog Valstybės tarybos Prezidiumui, ne „tam“ arba ne sudarytam „tam reikalui“. Tiesiog Valstybės tarybos Prezidiumu ši institucija Konstitucijoje įvardijama ir dar vieną kartą – 6 paragrafe, bet jame faktiškai kartojama tai, ką išakmiai „tam“ Prezidiumui paveda 11 paragrafo „a“ punktas – skelbti laikinuosius įstatymus ir sutartis su kitomis valstybėmis (beje, išlaikant Konstitucijos stiliaus vienodumą, šiame paragrafe taip pat turėtų būti nukreipimas, tik šįkart į minėtą trečiojo skyriaus 11 paragrafo „a“ punktą).

Remiantis Konstitucijos nuostatomis, „tam“, laikinai vykdančiam „aukščiausios vyriausybės funkcijas“, Prezidiumui pavesta: savo parašu Valstybės tarybos vardu skelbti laikinuosius įstatymus ir sutartis su kitomis valstybėmis; kviešti Ministrą Pirmininką, pavesti jam sudaryti Ministrų kabinetą ir tvirtinti sudarytą; atstovauti valstybei; skirti pasiuntinius ir priimti akredituotus svetimų valstybių pasiuntinius; skirti aukštesniuosius kariuomenės ir civilinius valstybės valdininkus; laikyti savo žinioje kariuomenę ir skirti vyriausiąjį vadą (11 § „a“–„e“ p.). Jo žiniai pavestas valstybės antspaudas (14 §).

Tai, kad Laikinoji Konstitucija kalba apie atskirus du Prezidiumus, patvirtina P. Klimo atsiminimų frazė, kurioje jis teigia apie aukščiausios valstybinės galios Laikinojoje Konstitucijoje pavedimą ne tiesiog Tarybos Prezidiumui, o būtent tam, kurį sudarė pirmininkas ir du vicepirmininkai¹⁹, ir kuris pačioje Konstitucijoje, minėta, įvardijamas sudarytu specialiai „tam reikalui“.

Labai svarbi Tarybos Prezidiumo savybė – tai *consensus omnium* taisyklės kiekvienam Valstybės tarybos Prezidiumo, atliekančio kolegialaus valstybės vadovo funkcijas, skelbiamam aktui – Laikinoji Konstitucija kategoriškai išakmiai reikalavo, kad po kiekvienu Prezidiumo skelbiamu aktu būtų visų trijų jo narių parašai (13 §). Tokio reikalavimo argumentacija Tarybos protokoluose neatspindėta, bet, suprantama, praktiškai jo realizavimas negalėjo nekelti papildomų problemų: sunki Prezidiumo nario liga,

18 Publikuojant Laikinąją Konstituciją dokumentų rinkinyje *Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais 1915–1918* (p. 527–528), jos tekstas kalbiniu požiūriu neleistina redaguotas, taip gerokai susilpninant ir aptariamąjį jos prasminį niuansą.

19 Klimas, P. *Iš mano atsiminimų*. Vilnius: LER, 1990, p. 162.

mirtis, pagaliau – būtinumas netikėtai pasišalinti, galėjo staiga paralyžiuoti aukščiausiųjų valstybės institucijų veiklą. Mėginant bent kiek apsidrausti nuo galimų netikėtumų, buvo siūlyta į Laikinąją Konstituciją įrašyti bent draudimą Prezidiumo nariams išvykti iš valstybės, bet tam pritarimo nesulaukta. „Jeigu prezidiume būtų vienas žmogus, tai nuo jo galima būtų reikalauti neišvažiuoti iš krašto; prezidiumas susideda ne iš vieno žmogaus, vienas iš prezidiumo narių visuomet galės pasilikti šalyje“, – įrodinėjo A. Smetona, tarsi pamiršęs, kad priiminėjama Laikinoji Konstitucija nesitenkina vieno ar dviejų Prezidiumo narių parašais, o kiekvienu atveju reikalauja visų trijų²⁰.

Savo valdžią pagal Laikinąją Konstituciją „tas“ Valstybės tarybos Prezidiumas turėjo įgyvendinti derindamas su Ministrų kabinetu, su kuriuo kartu sudarė dvinarę laikinąją vyriausybę (1 §). Visiems skelbiamiems „to“, būtent „to“, Tarybos Prezidiumo aktams Konstitucija reikalavo Ministrų kabineto atstovo kontrasignacijos (12 §).

Reikia pažymėti, kad pastaroji Laikinojoje Konstitucijoje konstruojama dvilypio Prezidiumo subtilybė liko nepastebėta net detaliame M. Romerio šios Konstitucijos komentare: į vieną šia prasme bendrą sąrašą jis surikiavo visas Prezidiumui Konstitucijos pavestas funkcijas, ne tik išskirtinės sudėties Prezidiumui kaip vyriausybinei institucijai (Konstitucijos 9–14 §), pavyzdžiui, laikinųjų įstatymų skelbimą ar Ministrų kabineto sudėties tvirtinimą (11 § „a“, „b“ p.), bet ir į minėtąjį Konstitucijos III skyrių nepatekusį (t. y. pavestą įprastam Prezidiumui) Tarybos sesijų skyrimą (8 §), visoms joms vienodai taikydamas Ministrų kabineto atstovo kontrasignacijos reikalavimą. Teigdamas, jog kontrasignacija buvo būtina „visose Prezidiumo funkcijose“, M. Romeris nedaro išimties toms funkcijoms, kurios pavestos įprastam, ne specialiai „tam reikalui“ sudarytam, Prezidiumui.²¹ Iš tiesų aštuntajame paragrafe atskirai nurodytos Prezidiumo funkcijos skirti Valstybės tarybos sesijas Laikinoji Konstitucija prie „tam“ Prezidiumui pavestų funkcijų, dėl kurių jo skelbiamiems aktams reikalaujama kontrasignacija, nepriskyrė, ir Tarybos sesijos buvo skiriamos be kontrasignacijos.

Iš viso 1918 m. Laikinojoje Konstitucijoje, neskaitant III skyriaus antraštės, Valstybės tarybos Prezidiumas minimas dešimtį kartų, iš jų devynis kartus – kaip vyriausybinė institucija. Prezidiumo, buvusio vadovaujančiąja Valstybės tarybos struktūra, Laikinoji Konstitucija, išskyrus tik aštuntąjį paragrafą, reglamentuojantį Tarybos sesijų šaukimą, daugiau nė karto neminėjo. Taigi konstituciniu lygiu reglamentuojama iš esmės tik Prezidiumo, kaip aukščiausios vyriausybės institucijos, padėtis, ir tai yra logiška bei visiškai suprantama.

Valstybės tarybos Prezidiumo konstitucinis dvilypumas tampa dar ryškesnis, atitinkamas Laikinosios Konstitucijos pamatinių dėsnių nuostatas sugretinus su po keleto dienų, 1918 m. lapkričio 11 d., Tarybos priimto Valstybės tarybos statuto²² nuostatomis, kuriose reglamentuojamas kitas Tarybos Prezidiumas, net neprimenantis konstitucinės to paties pavadinimo institucijos. Bet tai nebuvo dviejų teisės aktų kolizija. Tos pačios Valstybės Tarybos ir tos pačios jos sudėties vos kiek daugiau nei per savaitę priimti du

20 *Valstybės tarybos protokolai 1917–1918*, p. 357–358.

21 [Romeris] Rėmeris, M. *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*. Vilnius: Mintis, 1990, p. 67.

22 *Valstybės tarybos statutas*. Vilnius: „Žaibo“ spaustuvė, 1918.

teisės aktai tarpusavyje buvo pakankamai gerai suderinti, bet Statutas paryškino Laikinojoje Konstitucijoje fiksuojamą dvilypę šios institucijos konstrukciją, šikart pagrindinį dėmesį sutelkdamas į Prezidiumą, kaip parlamentinės institucijos (Valstybės tarybos) vadovaujančiąją struktūrą.

Palyginimas patvirtina, kad šiedu teisės aktai reglamentavo dvi to paties pavadinimo, bet aiškiai netapačias, besiskiriančias viena nuo kitos nevienoda sudėtimi ir funkcijomis, institucijas: pirma, konstitucinį Prezidiumą sudarė prezidentas ir du viceprezidentai, o statutinį Prezidiumą – be šių, dar ir du sekretoriai (Statuto 1 §); antra, Laikinoji Konstitucija, minėta, Tarybos Prezidiumą laikė laikinai vykdančiu „aukščiausios vyriausybės“ funkcijas, pavesdama savo parašu, kuri būtinai sudarė visų trijų jos narių parašai, Valstybės tarybos vardu skelbti laikinuosius įstatymus, kviesti ministrą pirmininką ir tvirtinti jo sudarytą Ministrų kabinetą *etc.*, tuo tarpu Statutas pareigas kiekvienam Prezidiumo nariui paskirstė skyrium: prezidentui pavedė pirmininkauti Valstybės tarybos posėdžiams ir atstovauti Tarybai, viceprezidentams – pavaduoti prezidentą; sekretoriai buvo įpareigoti rūpintis Tarybos ir jos Prezidiumo posėdžių protokolais bei kanceliarijos darbo organizavimu (6–8 §).

Konstitucija Tarybos Prezidiumo rinkimų tvarkos ir kadencijos neregumentavo. Pagal Statutą jis turėjo būti slaptu balsavimu renkamas Tarybos šešių mėnesių laikui, be to, Tarybai dirbant nereguliariomis sesijomis ir ne visada šios taisyklės pavykstant laikytis, jis įpareigotas „eiti savo pareigas iki bus išrinktas naujas Prezidiumas“ (2–5 §). Konstitucinis Prezidiumas atskirai nebuvo sudarinėjamas, todėl šios taisyklės savaime lietė taip pat konstitucinį Prezidiumą.

Realiai konstitucinio Prezidiumo prezidentu neoficialiai buvo pripažintas esamas statutinio Prezidiumo pirmininkas A. Smetona, viceprezidentais tapo vicepirmininkai (J. Staugaitis ir J. Šaulys), visi trys išrinkti 1918 m. vasario 16 d. Prezidiumo sudėtis atnaujinta tik lapkričio 15 d. Vietoj J. Šaulio, paskirto atstovauti Tarybai Vokietijoje, vienu viceprezidentų išrinktas S. Šilingas. Be jau esamo sekretoriaus J. Šerno, papildomai sekretoriumi išrinktas K. Bizauskas

Konstitucinis Tarybos Prezidiumas, „laikinais vykdamas aukščiausios vyriausybės funkcijas“, neretai, taip pat ir oficialiuose dokumentuose imtas vadinti Trijų prezidiumu arba, dažniau, Aukštuoju Valstybės tarybos prezidiumu, ne tik nepaliekant abejonių dėl jo konstitucinės padėties valstybės valdžios viršūnėje²³, bet ir leidžiant aiškiai atskirti jį nuo antrojo, įprasto, tradicinio statutinio Prezidiumo, neretai vadinto Penkių prezidiumu.

Taigi, pirmasis nepriklausomos Lietuvos valstybės laikinasis konstitucinis aktas, aiškiai linkęs, M. Romerio žodžiais tariant, „į seimokratinį parlamentarizmą“²⁴, Tarybos vaidmenį valstybėje stiprino dar ir neįprastai įtakinga jos Prezidiumo padėtimi. Nors atvirai neužsimodamas steigti naujos vyriausybės institucijos, bet ir jau esamo Tarybos Prezidiumo šis aktas netapatino su to paties pavadinimo vyriausybine institucija, taip sankcionuodamas dvilypę Prezidiumo konstrukciją.

23 [Römeris] Rémeris, M., p. 76.

24 *Ibid.*, p. 103.

3. Konstitucinio tarybos prezidiumo trumpalaikiškumas

Yra žinoma, kad išskirtinė Valstybės tarybos Prezidiumo, kaip aukščiausios vyriausybės institucijos ir kaip kolegialaus valstybės vadovo, konstitucinė padėtis formaliai teišsilaikė penkis mėnesius. Greitomis sukonstruota, ji pasirodė esanti nepakankamai apgalvota, pernelyg nepaslanki, stokojanti gyvybingumo, todėl realiai jos amžius buvo kur kas trumpesnis.

Trūkumai ėmė atsiskleisti jau pirmosiomis Prezidiumo funkcionavimo esant naujam statusui dienomis. Pragmatiniais sumetimais statutinio Prezidiumo atstovai iš karto išžvelgė reikalą konstitucines ir statutines pareigas pasiskirstyti savaip, neatsižvelgdami į minėtuose aktuose fiksuotą kiekvieno jų kompetenciją: Prezidiumo – kolegialaus valstybės vadovo – kompetencijos dalykai realiai buvo pavesti tvarkyti viceprezidentui J. Staugaičiui ir sekretoriui J. Šernui, tuo tarpu viceprezidentas S. Šilingas su sekretoriumi K. Bizausku įpareigoti rūpintis tradicinės parlamentinės institucijos reikalais bei Tarybos raštine²⁵, prezidentui ir dviem viceprezidentams paliekant, remiantis Laikinosios Konstitucijos reikalavimais, tik formaliąsias aukščiausiosios vyriausybės institucijos funkcijas.

Labai greitai ėmė ryškėti problemos, kylančios dėl bendro visų konstitucinio Tarybos Prezidiumo narių sutarimo ir privalomų jų parašų visiems jo kompetencijos aktams. Rimtų keblumų buvo galima laukti jau vien dėl to, kad Tarybos viceprezidentas kunigas J. Staugaitis į Vilnių turėjo važinėti iš savo parapijos Aukštojoje Panemunėje. Juolab didesnis valdžios lankstumas, prasidėjus 1918 m. gruodžio mėn. rusų bolševikų invazijai ir suaktyvėjus agresyvioms lenkų užmačioms, buvo būtinas sparčiai besikeičiant politinėms aplinkybėms, kėlusiomis realią grėsmę jaunos valstybės išgyvenimui.

Maža to, Tarybos prezidentui A. Smetonai (taip pat ministrui pirmininkui A. Volde-
marui bei finansų ministrui M. Yčui) išsirengus į Berlyną ieškoti pagalbos, tapo aišku, kad Vilniuje iš trijų faktiškai nuolat galės laikytis vos vienas Tarybos viceprezidentas – S. Šilingas. Tad gruodžio 18 d. Valstybės tarybos Prezidiumas (A. Smetona, J. Staugaitis ir S. Šilingas) pasirašė, o ministras pirmininkas kontrasignavo „Trijų Prezidiumo nutarimą“, kuriuo, atsižvelgdami į *vis major* laikinai trukdantį visiems jo nariams „drauge ir vienoje vietoje daryti valstybės gyvenimui reikalingus valstybės aktus“, paskelbė, jog kiekvieno jų pasirašymas skyrium esąs tolygus Trijų Prezidiumo pasirašymui.²⁶

Šis Laikinosios Konstitucijos tryliktojo paragrafo pakeitimas, dėl susiklosčiusių aplinkybių padarytas ignoruojant joje nustatytą tvarką – neparodžius reikalaujamai pu-
sei Valstybės tarybos narių iniciatyvos ir ne tik ne kvalifikuota Tarybos balsų dauguma, bet apskritai be jos žinios (taip pat ne nustatyta tvarka Konstitucijai keisti, o pasitenkinusi įprastinės rezoliucijos forma, Taryba šį pakeitimą *post factum* patvirtino 1919 m. sausio 23 d.²⁷), paneigė ne tik nutarime tiesiogiai įvardytą Konstitucijos paragrafą („To

25 *Valstybės tarybos protokolai 1917–1918*, p. 397; Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos tarybos Prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis 1990*. Vilnius: 1992, p. 132; L. Valstybės tarybos sekretoriai. *Lietuvos aidas*. 1918, p. 139; Valstybės taryba. *Lietuvos aidas*. 1918, p. 143.

26 Trijų Prezidiumo nutarimas. *Lietuvos aidas*. 1918, p. 165.

27 Valstybės taryba. *Lietuva*. 1919, p. 14.

Prezidiumo parašą sudaro visų trijų jo narių pasirašymas²⁸). Jis iš esmės griovė ir jau minėtą devintojo paragrafo nuostatą, nes apskritai nebepaliko „tam reikalui“ prezidento ir dviejų viceprezidentų (ir privalančio veikti remiantis visų bendru sutarimu) Trijų prezidiumo. Laikinojoje Konstitucijoje fiksuotos reikšmingos konstitucinio (taip pat ir statutinio) Tarybos Prezidiumo galios nuo šiol realiai susitelkė aktyviausiai besireiškiančio vieno viceprezidentų – S. Šilingo (ir jam talkinusio Tarybos sekretoriaus J. Šerno) rankose.

Pakankamo lankstumo, leidžiančio operatyviai reaguoti į sparčiai besikeičiančią politinę situaciją ir būtino esant ekstremaliai padėčiai, į kurią pateko besikurianti valstybė, negalėjo užtikrinti ir pradėtoji organizuoti centrinių valstybinių institucijų sistema, kurioje, pagal Laikinąją Konstituciją, turėjo aiškiai dominuoti nereguliacijomis sesijomis dirbanti Valstybės taryba. Maža to, valstybei kilusios grėsmės akivaizdoje, tikintis išplėsti visuomenės paramą valdžiai, remiantis plačia koalicija suformuotas ir politinės kairės atstovo (M. Sleževičiaus) vadovaujamas Ministrų kabinetas, esant ypatingoms sąlygoms jausdamas būtinumą veikti konservatyvios sudėties Tarybos netrukdomas, kėlė griežtą sąlygą suteikti Kabinetai teisę leisti įstatymus, o pačią Tarybą laikinai suspenduoti.²⁸

Suspenduoti Valstybės tarybą, atsiradus sunkumų surinkti kvorumą, tuomet Tarybos Prezidiumo vardu neprieštaravo ir Tarybos viceprezidentas A. Šilingas.²⁹

1919 m. sausio 16–22 d. vykusio Antroji Lietuvos valstybės konferencija Tarybą ir Ministrų kabinetą įpareigojo dirbti sutartinai³⁰, bet prielaidų bendradarbiauti nesukūrė. Didžiausia kliūtimi sutartinai dirbti abiem institucijoms buvo pernelyg skirtinga politinių jėgų Taryboje ir Kabinete sudėtis. Nors 1919 m. sausio 24 d. Konstitucijos papildymu³¹ buvo įtvirtinta Kabineto teisė leisti įstatymus, bet dirbdamas laikinojoje vyriausybėje M. Sleževičius netrukus įtikino, kad ne mažesnes nei Valstybės taryba kliūtis sėkmingai dirbti kelia ir Konferencijos padrąsinto S. Šilingo ambicijos. Tapo neišvengiama Kabineto krizė. Tačiau labai rimta bendroji politinė padėtis lėmė, kad, jau po poros savaičių pakartotinai kviečiamas formuoti Kabineta, M. Sleževičius iš anksto reikalavo tvirtesnių savo savarankiškumo garantijų: nebesitenkindamas tik Tarybos suspendavimu³², kaip vieną pagrindinių sąlygų dabar jis kėlė reikalavimą konstitucinę Tarybos Prezidiumą, sudarytą tos pačios Tarybos partijų ir grupių bei nuo jų priklausanti³³, pakeisti vienasmeniu nepriklausomu valstybės prezidentu, numatant juo A. Smetoną.

Remdamasi pasiektu politinių jėgų susitarimu 1919 m. balandžio 4 d. Valstybės taryba patvirtino atnaujintą Lietuvos valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatinių dėsnių redakciją³⁴. Tarp visiškai naujų jos straipsnių svarbiausi buvo straipsniai, skirti nau-

28 Ministrų kabineto 1918 12 25 posėdžio protokolas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*, f. 923, ap. 1, b. 9, lap. 36.

29 S. Šilingo 1919 01 14 raštas M. Sleževičiui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*, f. 923, ap. 1, b. 1, lap. 184.

30 *Antroji Lietuvos valstybės konferencija*. Kaunas: Šviesa, 1919, p. 21, 25.

31 Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatinių Dėsnių papildas. *Laikinosios vyriausybės žinios*. 1919, Nr. 4-41.

32 Iš netolimos praeties atsiminimų. *Tauta*. 1920, p. 3.

33 [Red. str.]. *Lietuva*. 1919, p. 47.

34 *Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniai Dėsniai*. Trečiuoju skaitymu Lietuvos Valstybės Tarybos priimti 1919 m. balandžio 4 d. [Kaunas: 1919].

jai vyriausybinei institucijai – vienasmeniui valstybės prezidentui, pakeitusiam buvusį kolegialų valstybės vadovą – Aukštąjį Valstybės tarybos Prezidiumą.

Prisimenant, kiek daug ir aštriai aukščiausioje vyriausybės institucijoje buvo diskutuojama priiminėjant 1918 m. spalio ir lapkričio mėnesiais Laikinąją Konstituciją, nestebina, kad ir šiuo kartu valstybės prezidentas minimas atsargiai, su tam tikromis išlygomis, ir toliau susilaikant įvardyti išakmią būsimąją valstybės valdymo formą: „Iki Steigiamasis seimas bus susirinkęs ir nusprendęs valstybės valdymo formą ir Konstituciją, valstybės prezidentas yra renkamas Valstybės tarybos“ (6 §). Nenurodomas prezidento įgaliojimų terminas. O ir pats prezidentas vadinamas ne *respublikos*, nes tai jau būtų reiškę Tarybos siekį įvesti konkrečią valstybės valdymo formą, o formuluote „valstybės prezidentas“ vis dar tebemėginta nepažeisti „gero tono“ prisimenant buvusį nominuotą karalių.

Perkėlus Valstybės vadovo funkcijas iš Valstybės tarybos Prezidiumo Valstybės Prezidentui, 1919 m. redakcijos Laikinojoje Konstitucijoje neliko net užuominos apie Tarybos Prezidiumą, nors tai, suprantama, nereiškė visiško šios institucijos panaikinimo – atsisakyta vienos, dabar perduotos prezidentui, iš dviejų jos sudedamųjų dalių, tik likviduotas šios institucijos dvilypumas. Bet Prezidiumas liko pačios Tarybos institucija, jam paliekant palyginti kuklias parlamento vadovo funkcijas. Netrukus po to priimto 1919 m. redakcijos Valstybės tarybos statuto 6–8 paragrafai³⁵ nustatė, jog nuo šiol Tarybos Prezidiumas susideda iš Tarybos pirmininko, pirmininkaujančio jos posėdžiams ir jai atstovaujančio, vicepirmininko, pavaduojančio pirmininką bei sekretoriaus, tvarkančio Tarybos, taip pat jo Prezidiumo posėdžių protokolus ir kanceliariją.

Nuo šiol Laikinoji Konstitucija (9 § „a“, „e“ p.) valstybės Prezidentui suteikė visas tas teises, kuriomis anksčiau, kaip aukščiausiasis vyriausybės organas, naudojosi Tarybos Prezidiumas ir papildomai amnestijos teisę (10 §). Dar svarbiau, kad Konstitucija Prezidentui pavedė ir keletą naujų galių, labai sumenkinusių pačios Valstybės tarybos galias. Visų pirma pažymėtina, kad iš Prezidiumo, kaip Tarybos vadovaujančios institucijos, Konstitucija atėmė ir perdavė Valstybės Prezidentui, šįkart jau kaip išimtinę teisę, teisę šaukti ir paleisti Valstybės tarybos sesijas (9 § „g“ p.), t. y. sesijų nebegalėjo, kaip anksčiau, šaukti Tarybos Prezidiumas, nebegalėjo jų reikalauti ir Tarybos nariai. Ne mažiau svarbu, kad taip pavedusi Valstybės Tarybos funkcionavimą išimtinę prezidento nuožiūrai, naujoji Konstitucijos redakcija jam suteikė dar ir teisę Tarybos sesijų metu ir laikotarpiu tarp sesijų pačiam leisti įstatymus, prieš tai priimtus Ministrų kabineto (13 §). Taip pat Laikinoji Konstitucija Valstybės Prezidentui suteikė dar ir reliatyvią *veto* Valstybės tarybos priimtiems įstatymams (17 §) teisę.

Tą pačią balandžio 4 d. Valstybės taryba pirmuoju Lietuvos valstybės prezidentu išrinko specialiai iš užsienio iškviestą A. Smetoną, kuris balandžio 16 d. paleido Tarybos sesiją. Kita sesija tebuvo sušaukta po pusmečio pertraukos.

35 *Valstybės tarybos statutas*. Kaunas, 1919.

Išvados

1. 1918 m. Lietuvos Laikinoji Konstitucija aukščiausios vyriausybės institucijos funkcijas pavedė Valstybės tarybos Prezidiumui, tačiau nei sudėti, nei pavestomis funkcijomis jo netapatindama su jau esama to paties pavadinimo Tarybai vadovaujančia struktūra ir taip sankcionavo Tarybos Prezidiumo dvilypumą.

2. Šis pirmojo atsikūrusios Lietuvos valstybės konstitucinio akto ypatumas atsirado jį rengusiai Valstybės tarybai mėginant balansuoti tarp 1918 m. liepos 11 d. savo nutarimo skelbti Lietuvą monarchija bei išrinkti karalių ir stiprėjančių nuotaikų įkurti respubliką. Tai ryškus Tarybos nutarimo monarchijos klausimu pėdsakas Lietuvos konstitucionalizmo raidoje.

3. Kilusi reali grėsmė valstybės išlikimui išryškino Laikinosios Konstitucijos nustatytosios vyriausiųjų laikinų valstybės organų sistemos trūkumus, dėl kurių greitai Konstitucija buvo pakeista.

Literatūra

- Antroji Lietuvos valstybės konferencija*. Kaunas: Šviesa, 1919.
- Eidintas, A.; Lopata, R. Lietuvos tarybos Prezidiumo 1918 m. posėdžių protokolai. *Lietuvos istorijos metraštis 1990*. Vilnius: 1992: 101–139.
- Iš netolimos praeities atsiminimų. *Tauta*. 1920, 3.
- Klimas, P. *Dienoraštis. 1915.XII.1–1919. I.19*. Chicago: 1988.
- Klimas, P. *Iš mano atsiminimų*. Vilnius: LER, 1990.
- Lietuva vokiečių okupacijoje Pirmojo pasaulinio karo metais 1915–1918*. Dokumentų rinkinys. Sudarė E. Gimžauskas. Vilnius: LII, 2006.
- Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniai Dėsniai. *Laikinosios Vyriausybės žinių papildymas*. 1918. Nr. 1-1a.
- Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatiniai Dėsniai*. Trečiuoju skaitymu Lietuvos valstybės tarybos priimti 1919 m. balandžio mėn. 4 d. [Kaunas: 1919].
- Lietuvos Valstybės Laikinosios Konstitucijos Pamatinių Dėsnų papildas. *Laikinosios Vyriausybės žinios*. 1919. Nr. 4-41.
- L. Valstybės tarybos sekretoriai. *Lietuvos aidas*, 1918, 139.
- Maksimaitis, M. Lietuvos valstybės taryba kaip konstitucinis institutas (1918 m. lapkritis–1920 m. gegužė). *Jurisprudencija*. 2001, 21(13): 23–36.
- Ministrų kabineto 1918 12 25 posėdžio protokolas. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*, f. 923, ap. 1, b. 9, lap. 36.
- [Red. str.]. *Lietuva*, 1919, 47.
- [Römeris] Rėmeris, M. *Lietuvos konstitucinės teisės paskaitos*. Vilnius: Mintis, 1990.
- S. Šilingo 1919 01 14 raštas M. Sleževičiui. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*, f. 923, ap. 1, b. 1, lap. 184.
- Trijų Prezidiumo nutarimas. *Lietuvos aidas*. 1918, Nr. 165.
- Valstybės taryba. *Lietuva*. 1919, Nr. 14.
- Valstybės taryba. *Lietuva*. 1919, Nr. 35.
- Valstybės tarybos protokolai 1917–1918*. Sudarė A. Eidintas; R. Lopata. Vilnius: Mokslas, 1991.
- Valstybės tarybos statutas*. Vilnius, 1918.
- Valstybės tarybos statutas*. Kaunas, 1919.
- Valstybiniai aktai ir dokumentai. *Lietuvos centrinis valstybės archyvas*, f. 1557, ap. 1, b. 40.

TWO-FOLD POSITION OF THE STATE COUNCIL PRESIDIUM IN THE 1918 TEMPORARY CONSTITUTION OF LITHUANIA

Mindaugas Maksimaitis

Mykolas Romeris University, Lithuania

Summary. *Documentary evidence shows that Lithuanian State Council, when considering the grounds for organizing the state management and the first temporary constitutional act of the independent Lithuania of 1918 was influenced by its own unimplemented decision of 11 July 1918 envisaging constitutional monarchy and the personality of a king. The results of this consideration reflected an attempt of the Council to balance between its own recent decisions regarding monarchy and the increasing republican mood. Without taking into consideration the constitutional experience of other states, it made a compromissory and an experimental decision not to institute a new, even though temporary, monarchy, but to vest the executive power to the current Council Presidium without mixing it with another institution under the same name, i.e. the Council which was vested with legislative power.*

Analysing the text of the Temporary Constitution and comparing it with the text of the Statute of the State Council, this article discusses the ambiguous nature of the original constitutional construction of the Council Presidium. This construction remained operative for less than two months. Subject to the start of the Russian Bolshevik invasion and increasing aggressiveness of the Polish intentions, rapid change in political environment required more flexibility from the state authorities. The same danger to the state, hoping for increased support from the society, has resulted in the formation of the Cabinet of Ministers that was formed on the basis of wide coalition and governed by the representative of political left. Due to discrepancies between the political constitution of the newly formed Cabinet and the conservative Council and its Presidium, problems arose with respect to mutual cooperation and trust.

Concern for adapting the state institutions to the present conditions resulted in a gradual refusal to approve the decisions of the Council Presidium. The legislative power was divided between the Council and the Cabinet of Ministers. Finally, the new edition of the Temporary Constitution of 4 April 1919 replaced the State Council Presidium with an institution of President as the single executive power.

Keywords: *Constitution, Lithuanian State Council, State Council Presidium, State authority.*

Mindaugas Maksimaitis, Mykolas Romeris universiteto Teisės fakulteto Teisės istorijos katedros profesorius. Mokslinių tyrimų kryptis: Lietuvos teisės ir teisinės minties istorija.

Mindaugas Maksimaitis, Mykolas Romeris University, Faculty of Law, Department of Legal History, professor. Research interests: history of Lithuanian law and legal thought.